

Информация

за основните характеристики на наказателното производство за непълнолетни

Като заподозрян¹ в престъпление, трябва да бъдете информиран за това как обикновено се провежда наказателното производство. Тази обща информация има за цел да даде на вас и вашите родители / законни представители² преглед на съдържанието и хода на наказателното производство за непълнолетни. Не всички точки ще се отнасят за вашата процедура. Ако вие или вашите родители / законни представители имате някакви допълнителни въпроси или искате да съобщите нещо, което е важно за вашата процедура, моля, свържете се с вашия защитник, прокуратурата или отговорното полицейско управление. Ако сте получили обвинителен акт, можете също да се обърнете към съда за непълнолетни³ с въпроси относно процедурата. По време на цялата процедура можете също да помолите съдебната помощ за непълнолетни (вж. 3. по-долу) за съвет и помощ.

1. Как започва предварителното разследване?

Ако сте заподозрени в извършване на престъпление, прокурорът и полицията ще започнат разследване срещу вас. Ако по време на престъплението сте били **непълнолетен** (т.е. 14 до 17 години включително), се прилага наказателно право за непълнолетни. Целта на наказателното право за непълнолетни не е преди всичко да ви накаже, а да ви накара да се замислите за действието си и най-вече да ви попречи да извършвате допълнителни престъпления. Ако сте били **юноша** по време на престъплението (т.е. от 18 до 20 години включително), можете при определени условия, ако сте били равни на млад човек в личното си развитие по време на престъплението или ако престъплението е типично младежко неправомерно поведение, наказателно право за непълнолетни също все още се прилага.

В по-голямата си част при наказателните производства за непълнолетни се прилагат същите правила, както при наказателните производства срещу пълнолетни. Прокуратурата и полицията трябва да разследват всички обстоятелства, които биха могли да помогнат за изясняване на престъплението, в което сте обвинени. Това могат да бъдат **както утежняващи вината, така и оневиняващи обстоятелства**. При всички разследващи действия срещу вас трябва да се спазва **принципът на пропорционалност**. Това означава, че са разрешени само онези мерки, които най-малко засягат вашите права и имат същия шанс за успех като другите мислими мерки.

¹ От съображения за четливост в този информационен лист се използва само мъжки род. Това обаче винаги означава хора от всякакъв пол и полова ориентация.

² Доколкото „родители / законни представители“ се използват по-долу, това винаги включва **Вашите законни настойници**.

³ В районния съд съдилищата за непълнолетни са съдията за непълнолетни и съд за непълнолетни със съдебни заседатели, а в регионалния съд - младежката камара. Доколкото следните изявления се отнасят до съдилищата за непълнолетни, те обикновено се отнасят и до този съд в редките случаи, в които наказателно дело за непълнолетни се завежда пред съд за пълнолетни.

2. Какви са вашите права, ако сте обвинени?

Още преди прокуратурата да реши дали вашето производство ще отиде в съда, вие имате възможност да изразите твърденията си в т.нар. **разпит на обвиняемия**. Най-късно в началото на този разпит ще бъдете информирани и за това, в което сте обвинен.

Можете да се изразите по време на този разпит, но **не трябва**. Можете да **поискате** да бъдат **взети доказателства**, които биха могли да ви оневинят, като например: разпит на други свидетели.

Ако сте **под 18 години**: По принцип вашите **родители / законни представители** трябва да бъдат **информирани** за твърдението преди първия разпит, а също и **в същата степен** като вас. Вашите родители / законни представители **също имат право да бъдат изслушани или да задават въпроси и предложения, също като вас**.

Всичко, което кажете по време на разпита, ще бъде записано в писмен протокол, който трябва да подпишете. В края на разпита трябва да прочетете внимателно, за да видите дали показанията ви са записани правилно. Възможно е също прокурорът или полицията да запишат **разпита ви с камера и микрофон**. Ако вашият разпит е записан, можете да възразите срещу разкриването на записа пред оторизираните да разгледат досиетата. Пускането на записа или предаването на копия на лица, различни от оторизираните за проверка на досиетата, е разрешено само с ваше съгласие.

Ако сте **под 18 години**: Можете да накарате родителите си / законните си представители **да ви придружават при разпит и други дейности по разследването**, ако няма причини срещу участието.

Исключения важат напр. в случай, че родителите / законните ви представители не могат да бъдат установени в разумен срок или са заподозрени в участие в престъплението, в което сте обвинени. Тогава трябва да бъде информиран **друг доверен човек, най-малко на 18 години**, когото можете да изберете сами и който след това да присъства с вас по време на разпитите и други дейности по разследването.

Вие, респ. вашите родители / законни представители могат да наемат **адвокат по ваш избор** за своя сметка, който да ви подкрепя по всяко време.

Ако по закон се изисква защита, по правило трябва да ви се даде преди първия разпит **т.нар. служебен защитник** – дори без вашето искане – може да бъде назначен независимо от съда, при условие че вие или вашите родители / законни представители вече не сте възложили на избран от вас защитник. Вие можете да предложите конкретен служебен защитник. Вашият разпит може да се наложи да бъде отложен за определен период от време, за да може защитникът да присъства. **Разходите за служебния защитник** се поемат от държавната хазна. Ако сте осъдени, накрая може да се наложи да заплатите тези разходи.

Защита може напр. да бъде необходима, ако деянието е особено сериозно или се очаква наказание за непълнолетни. Независимо от това, можете по всяко време да поискате назначаването на служебен защитник писмено или устно от полицията или прокурора. Съдът или поне прокуратурата засега трябва да вземе решение по молбата ви, преди да бъдете разпитани или преди да се изправите пред тях.

Вие или адвокат, на когото сте поверили защитата си или който е назначен за ваш служебен защитник, можете да **проверите досиетата** най-късно в края на разследването, за да можете да получите представа за състоянието на разследването

3. Участие на съдебната помощ за непълнолетни (помощ за младежта в наказателно производство)

Съдебната помощ за непълнолетни, това са социалните работници, работещи в службата за младежта, обикновено ще бъдат уведомени за твърденията и разследването срещу вас преди първия ви разпит - най-късно веднага след това. Съдебният помощник за непълнолетни ще ви покани на разговор, по-специално, за да научи повече за вашите условия на живот и семейни отношения, досегашния ви живот и всички други важни за вас обстоятелства. Тук можете да бъдете придружени от вашите родители / законни представители. Съдебният помощник за непълнолетни докладва за това на прокуратурата, а след обвинението и на съда за непълнолетни. Това важи и ако искате да говорите с него за предполагаемото престъпление, тъй като той не подлежи на никакво задължение за мълчание.

По-конкретно става въпрос за това, как най-добре да реагирате на престъплението, в което сте обвинени. Също така ще бъде проверено дали мерките за подпомагане на помощта за младежи са взети под внимание или други мерки, които могат да направят обвинителен акт и решение излишни. По тази причина прокуратурата по принцип трябва да има първоначално становище от отдела за съдебна помощ за непълнолетни преди повдигане на обвинителен акт.

Задачата на отдела за съдебна помощ за непълнолетни също е да се грижи за вас по време на цялата процедура, в зависимост от ситуацията и обстоятелствата по делото.

4. Решение на прокуратурата: Прекратяване на производството или обвинение?

- Най-късно след приключване на полицейското разследване вашето дело ще бъде предадено на прокурора. Там след това ще се анализира досегашния резултат от разследването. Ако прокуратурата стигне до заключението, че **не сте извършили деянието** или че е малко вероятно престъпно деяние да бъде доказано за вас, производството ще бъде **прекратено** и по правило приключено.
- Дори ако, по мнението на прокурора, вие сте **потенциален извършител**, тази процедура не винаги трябва да води до обвинение или съдебен процес. Прокуратурата може да прекрати съдебното производство при определени обстоятелства, напр.
 - срещу предупреждение в контекста на разговор с прокурора или полицията, понякога и със съдията за младежи,

- срещу обезщетение за вреда или така нареченото обезщетение извършител-жертва,
 - по отношение на разговор, който ще се проведе в отдела за съдебна помощ за непълнолетни или ако използвате подходящи услуги за помощ на младежи,
 - срещу осигуряването на работа,
 - ако подходяща образователна мярка вече е била извършена или е била предприета,
 - но и поради незначителността на деяние, в което сте обвинени.
- В противен случай прокурорът ще повдигне **обвинение** пред съда за непълнолетни. След това съдът за непълнолетни трябва да реши дали ще има главно заседание.

Обвинение ще бъде повдигнато само ако престъплението може да ви бъде доказано с **голяма степен на вероятност** след цялостно изясняване на фактите и правна оценка.

5. Срещу вас е повдигнато обвинение – какво се случва след това?

След получаване на обвинителния акт в съда за непълнолетни, той първо ще провери от независима гледна точка дали сте били правилно обвинени според текущото състояние на разследването. Съдът за непълнолетни ще ви **върчи обвинението** и, ако е приложимо, на вашите родители / законни представители (т.е. официално го изпратят) и ще ви определи краен срок, в който можете да коментирате обвинението и да поискате индивидуални доказателства. Вашият защитник или по правило вие самите, ако нямате защитник, можете също да поискате достъп до вашето досие след повдигане на обвиненията.

Например между момента на повдигане на обвинителния акт и основното заседание можете:

- ако все още не е направено, свържете се с вашия съдебен помощник за непълнолетни възможно най-скоро, за да обсъдите всички по-нататъшни стъпки, като например да обсъдите извинение или обезщетение за вреди с пострадалата страна или участие в услуги за социално подпомагане на младите хора,
- посочете свидетели, които не са били посочени по-рано в писмена форма, или доведете тези хора със себе си на изслушването,
- ако все още не е направено, наемете защитник, на когото ще трябва да си платите сами, или заявете служебен защитник..

6. Как протича основното изслушване?

В случай че съдът разреши повдигането на обвинителен акт и настъпи основно изслушване, обикновено ще получите призовка за назначението няколко седмици, но не по-късно от една седмица преди основното изслушване.

Можете и **трябва** да се явите на основното заседание!

Ако отсъствате без извинение, съдът може да нареди **полицията да ви вземе** и да ви доведе до уговореното. В отделни случаи обаче съдът може да издаде **заповед за арест**, просто защото не сте дошли доброволно и ви задържат до процеса.

Освен вас, вие също ще участвате в преговорите. Във всеки случай обикновено участват един или повече съдии, прокурор, представител на отдела за съдебна помощ за младежи и вашият защитник (ако е назначен или назначен).

Ако сте **под 18 години**: По принцип вашите **родители / законни представители също имат право да участват в съдебното заседание**. Ако те са изключени в изключителни случаи или няма временно връзка с тях, съдът може да разреши да присъства друго подходящо лице над 18 години, на което имате доверие.

Ако сте били на възраст под 18 години, когато е извършено предполагаемото престъпление, съдебното заседание обикновено ще се проведе, **без да е отворено за обществеността**, т.е. без зрители и преса. От друга страна, ако вие или съобвиняеми сте били на 18 или повече години, основното заседание обикновено се провежда публично. В тези случаи съдът може да изключи обществеността във ваш интерес или в интерес на съобвиняемия, което вие също можете изрично да поискате.

Съдебното заседание обикновено протича по следния начин:

- След като свидетелите бъдат инструктирани за своя дълг относно истината и бъдат временно изпратени от заседателната зала, съдията ще ви зададе няколко **въпроса относно вашите лични данни**, на които трябва да отговорите вярно (във всеки случай вашето име, адрес, дата на раждане). След това прокурорът ще прочете обвинителния акт.
- След това съдията ще изясни, наред с други неща относно вашето **право да откажете да свидетелствате**. Ако и когато сте готови да свидетелствате, можете да опишете хода на престъплението, в което сте обвинени, от ваша гледна точка. Съдията или съдиите и останалите страни в съдебното производство могат да ви задават въпроси.
- При **събирането на доказателства** съдът за непълнолетни може да разпитва свидетели, да изслушва експерти, да чете документи или да проверява доказателства. Също и вие – и евент. вашите родители/законни представители – можете да задавате въпроси на свидетелите и на експертите. Между другото, винаги трябва да питате, ако не сте разбрали нещо!
- Съдът за непълнолетни ще изслуша и **представителя на отдела за съдебна помощ за непълнолетни**. Той докладва за досегашното ви развитие и текущата ви лична ситуация. Той също така ще посочи дали носите наказателна

отговорност за престъплението, в което сте обвинени, ако сте били навършили 18 години, когато е извършено престъплението, дали мерките, предвидени за непълнолетни, или наказанията за възрастни са приложими. Освен това съдебният помощник за непълнолетни ще коментира действията, които трябва да бъдат предприети, ако бъдете признати за виновни.

- В края на събирането на доказателства съдията обикновено чете извлечение от вашия възпитателен регистър, за да определи дали е имало предходни наказателни производства и, ако е приложимо, присъди срещу вас. Съдът за непълнолетни все още може да прекрати съдебното производство - ако е необходимо, при условия (вж. номер 7). В противен случай прокурорът и вашият защитник, ако имате такъв, подават молба, тъй като съдът за непълнолетни трябва да реши в решението. Тогава вие и вашите родители / законни представители имате възможност да кажете нещо и сами да подадете заявление (т. нар. Последна дума).
- В края на главното заседание **съдията обявява присъдата** и се обосновава. И накрая, ако сте осъдени, той ще ви обясни какви опции имате и вие, и евент. вашите родители / законни представители, да се преразгледа съдебното решение от по-висш съд.

7. Какви решения може да вземе съдът?

- Оправдателна присъда

Ако съдът за непълнолетни стигне до заключението, че не сте извършили престъплението, в което сте обвинени или че престъплението ви не може да бъде доказано, той ви оправдава в присъдата.

- Прекратяване на съдебното производство

С одобрението на прокуратурата съдът за непълнолетни може също да прекрати съдебното производство по време на основното заседание, ако е необходимо, с условия. Това се взема предвид напр., ако вече е била предприета възпитателна мярка или е иницирирана. След това наказателното производство може да бъде завършено без допълнително обвинение или съдебно решение.

- Осъждане

Ако, от друга страна, съдът за непълнолетни стигне до заключението, че сте извършили престъплението, в което сте обвинени, той ще ви признае за виновен и ще разпорежи една или повече мерки, в зависимост от обстоятелствата, включително налагането на присъда за непълнолетни в затвор. Ако сте били юноша, когато е извършено престъплението и съдът за непълнолетни прилага наказателно право за възрастни, можете да бъдете глобени или лишени от свобода в зависимост от престъплението.

В зависимост от вашето лично развитие и отношение към деянието, съдът за непълнолетни може например

- да издаде предупреждение,
- да даде указания за работни часове,
- да възложи да заплатите парична сума на организация с нестопанска цел,
- да разпреди да предоставите подкрепа като болногледач за определен период от време или други услуги за съвети и подкрепа,
- да разпреди участие в курс за социално обучение или процедура за компенсация на пострадали лица (по-специално обезщетение на нарушител-жертва),
- да присъди изтърпяване на младежки арест за срок до четири седмици,
- да ви осъдят на младежка присъда, чието изтърпяване може да бъде временно преустановено, ако не сте били осъждани на повече от 2 години,
- странични последици, които трябва да се извлекат от закона, напр. срок на блокиране за издаване на свидетелство за управление на МПС или да конфискува инструменти или това, което е получено от деянието („плячката“).

Съдът за непълнолетни също ще ви каже **какво да правите, ако не сте съгласни с присъдата.**

Имате обширни **права за преглед** на мерките и решенията, взети по време на наказателното производство, ако смятате, че вашите права са били нарушени. Това включва и специалните правни средства за защита и правните средства срещу съдебни решения, които родителите / законните ви представители също могат да подадат във ваша полза. Прокуратурата може да обжалва и обезщети във ваша полза и срещу вас.

Ако жалба срещу присъда не бъде подадена своевременно или ако жалбата вече не е допустима, мерките, съдържащи се в нея, ще бъдат приложени.

Имате **въпроси** или се нуждаете от **предложение за помощ**?

В близост до вас има и центрове за консултации и служби за младежта. Не се страхувайте да се възползвате от квалифицираните предложения за подкрепа. Разбира се, специализираните служители за младежи в местното полицейско управление са винаги на разположение, за да предложат съвети и помощ.